

Zpráva o činnosti Archivu dějin techniky a průmyslu Národního technického muzea v Praze za rok 2008

Úvod

Přehled hlavních úkolů archivu NTM, jak je stanovil plán na rok 2008

1. Záchrana archivu po povodních z roku 2002 (vysoušení, desinfekce, revize, nové utřídění a zpřístupnění).
2. Stěhování archiválií po dokončení depozitáře na Letné z provizorního uložení do nových prostor.
3. Třídění a pořádání dosud nezpracovaných archiválií podle fondů a sbírek.
4. Digitální zpracování fondů a sbírek archivu, jejich zpřístupňování v elektronické podobě.
5. Přebalování archivního materiálu dosud uloženého v provisoriu do nových kartonů a desek a jeho desinfekce před stěhováním do nových depozitářů.
6. Dokončení akreditace archivu NTM - potvrzení statutu specializovaného archivu pod dohledem Archivní správy MV a Národního archivu v Praze.
7. Po dokončeném zastěhování nových depozitářů vybavit studovnu, pořádací místnost a připravit archiv k otevření pro veřejnost.
8. Spolupracovat na přípravě a vydání publikací ke 100. výročí založení NTM.
9. Pracovat na ediční činnosti, publikovat studie a články především z materiálů archivu.
10. Spolupracovat s odbornými odděleními NTM při tvorbě scénářů a nových expozic v budově na Letné. Dva pracovníci archivu jsou autorsky zapojeni do tvorby expozic: 100 let NTM a stálá expozice letectví.
11. Pokud možno aktivně se účastnit odborných konferencí a seminářů, které tematicky souvisejí se zaměřením a posláním archivu NTM, publikovat vlastní příspěvky, recenze a zprávy v odborných a popularizačních časopisech a v tisku.

Personální obsazení archivu v roce 2008

Na plný úvazek pracovali po celý rok vedoucí dr. Jan Hozák, dále ing. Petr Cenker (sbírka tzv. Leteckého archivu), dr. Zdeněk Vácha (správa archivních fondů, administrace PevA), Marie Hudecká (obrazové sbírky);

Dr. Milada Sekyrková, CSc. nastoupila od února 2008 po mateřské dovolené na zkrácený úvazek (2/3), od října pak pokračovala na úvazek plný.

Na čtvrtinový úvazek pracoval v archivu do konce listopadu Mgr. Hynek Stříteský. Cennou pomocí pro archiv byly dvě studentky z FF UK Romana Kmochová a Kamila Mádrová. Přesto byl archiv po odchodu M. Balcara personálně poddimenzován, neboť toto místo nemohlo být z důvodu finančních obsazeno.

Od 1. října odešla do penze p. Marie Hudecká. V archivu pracovala ještě do konce roku 2008 na termínovanou pracovní smlouvu.

I. Správa fondů a sbírek

Celkové množství uložených archiválií, přesuny v rámci NTM, předání materiálů jiným institucím

Evidence v programu PEVA (správce databáze dr. Vácha): V listopadu a prosinci 2008 proběhla revize zaměřená na počty evidenčních jednotek a jejich metráž. Souběžně s touto činností probíhala revize seznamu prozatím nedohledaných fondů a sbírek. Kontrolou bylo potvrzeno, že po povodních 2002 stále chybí 69 fondů a

sbírek. Náprava tohoto stavu je otázkou času, neboť záchranné práce zatím nebyly dokončeny. Podíl na této situaci má také dosud probíhající stěhování archiválií z provizorií do nových depozitářů a přesuny z důvodu rekonstrukce budovy. Pro otevření archivu připravované na rok 2009 byly pořízeny duplikáty archivních pomůcek a jejich elektronické kopie (dr. Vácha, brigádnice R. Kmochová a K. Mádrová).

Po rekonstrukci budovy pokračovalo přestěhování archivního materiálu ze starých prostor do nových depozitářů (61 desek plánů, 6 balíků, 8 krabic, 8 úředních knih a 197 kartonů). Pokračovaly práce na vysoušecím pracovišti (1 balík, 17 tubusů, 40 krabic, 33 úředních knih, 98 kartonů). Vysušený materiál prošel desinfekčním procesem a byl uložen do depozitářů na Letné a v Čelákovících (tzv. nová hala). Dr. Vácha vede elektronickou databázi, v níž přibyly nově evidované fondy a sbírky, dodatečně dohledané. Zvýšil se i počet inventarizovaných fondů. Archiv NTM má ke konci roku 583 evidovaných fondů a sbírek.

Při revizi archivního materiálu bylo dohledáno několik torz z fondů, jejichž větší část se nachází v jiných archivech. Tento materiál bude v prvním čtvrtletí 2009 předán: fond 310 F.X. Hodač, f. 351 Česká společnost cukerní, 406 a 534 Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách (do Národního archivu); dále fond 321 Pražská železářská společnost, fond 366 Státní nakladatelství (Státní oblastní archiv Praha); fond 340 Pinkasové, fond 364 Pražské vzorkové veletrhy (do Archivu hl. m. Prahy). Příslušné instituce s přesunem souhlasily, odboru archivní správy a spisové služby bylo předání nahlášeno (provedl dr. Vácha).

Výběr, zpracování a využívání archiválií

V průběhu roku 2008 proběhla dvě skartační řízení v ekonomickém odboru; v NTM byla zavedena spisová služba (v listopadu vyčleněna pracovní síla pro vedení podatelny/spisovny).

Dvě studentky FF UK v Praze - Kamila Mádrová a Romana Kmochová - které vypomáhaly v archivu - uspořádaly a zpracovaly fondy 603 - Jareš Josef, 678 - Černý Václav, 724 - Drtina Bořivoj, 733 - Baštýř Alfréd, 766 - Kec František, 804 Černý Richard.

Dále byly pořádné fondy/sbírky 756 Paulus Jan (rozpracováno), 796 - sbírka archiválií různé provenience (rozpracováno), 801 - sbírka školních přednášek a učebních textů, fond 806 - Treibal Václav, 791 - sbírka vzpomínek a rukopisů k dějinám techniky a průmyslu (tzv. Klepova sbírka) - počítačová databáze a rejstříky jmen a míst (excerpováno a zapsáno 210 inv. čísel - dr. Sekyrková) Pro pořádání fondů a sbírek byl využíván software JANUS, částečně MS Word a MS Access.

Program Náprstek (databáze obrazových, hlavně fotografických dokumentů) byla z technických důvodů po celý rok k nepoužití. Fotografie z leteckého archivu využíval ing. Cenker k práci „Zaplavené obrazy.“ - grantový úkol odd. VaV NTM Dějiny techniky 2008 (dosud rozpracováno). Třídění leteckých výkresů po vysušení a jejich uložení do depozitáře v budově na Letné pokračovalo v počtu cca 950 ks.

Digitalizace sbírky fotografií a grafiky

V průběhu roku 2008 bylo v multimediálním studiu NTM digitalizováno 1450 fotografií a 370 grafických tisků a plakátů z ikonografické sbírky a ze sbírky plakátů a firemních tisků. Tyto práce byly provedeny zčásti pro veřejnost, dílem pro připravované nové expozice NTM, dále pro publikace vydávané ke 100. jubileu

založení muzea. Další část tvořila digitalizace sbírek archivu pro budoucnost. (M. Hudecká ve spolupráci M. Buriánkovou).

Badatelská agenda. Z důvodů rekonstrukce budovy NTM zůstal archiv v roce 2008 pro veřejnost uzavřen. Služby byly poskytovány v omezeném měřítku elektronickou poštou, telefonicky, korespondencí, spoluprací s médii, výstavní a přednáškovou činností.

Pracovníci archivu vypracovali a zodpověděli celkem 87 rešerší a dotazů, z toho 9 ze zahraničí. Ve výjimečných cca 20 případech bylo umožněno nahlédnout do archiválií v kancelářích pracovníků.

Protože stavební práce a dodávky po kolaudaci skončily v listopadu 2008, začaly již od září přípravy badatelný na otevření, s nímž se počítá od ledna 2009. Místnost ve třetím patře byla vybavena nábytkem, reprodukcí a počítačovou technikou (dr. Vácha)

Akvizice

Do sbírek archivu byl přes komisi pro sbírkotvornou činnost NTM v prosinci 2008 zakoupen osobní fond Ivo Vodsed'álka (a Jany Vodsed'álové), balonových pilotů, propagátorů plynových balonů v ČR od 60. do 90. let 20. století (rozsah před pořádáním cca 40 kartonů).

Stěhovací práce spojené s rekonstrukcí budovy

Nemalé časové ztráty vznikly pracovníkům, -cím archivu v důsledku přesunu archivního materiálu a nábytku, které bylo nutné provést v souvislosti s přestavbou budovy. V dubnu byly přestěhovány fondy, sbírky, knihovna a nábytek provizorně umístěné ve výstavním sále ve 2. patře (Cenker, Hozák, Vácha, Stříteský). Bohužel směřovaly opět do dalšího provizoria - objektu H 4 na dvoře NTM, v němž byly umístěny do 40 velkých plastových kontejnerů. Materiál v nich byl až do konce roku pro archivní práci nedostupný. V budově ho nebylo kam umístit.

Dále byla přestěhována sbírka filmů (35 plastových kontejnerů) z provizorního uložení v bývalém tzv. hostinském domečku do jiného provizoria - objektu H 3 na dvoře NTM. Materiál je dosud pro práci a využití nedostupný.

V průběhu roku 2008 zajížděli pracovníci archivu stěhovat fondy a sbírky do depozitáře v Čelákovicích (K 4), aby mohly být zpevněny regály podle bezpečnostních požadavků (Stříteský, Vácha, Hozák)

Na začátku prosince byly kanceláře pracovníků archivu ve druhém patře budovy vybaveny novým nábytkem a obsazeny podle původního záměru tak, aby měl každý dostatečnou pracovní plochu (stěhovací práce - všichni pracovníci, -ce z archivu).

Akreditace archivu NTM (po povoleném ročním odkladu - viz zpráva za rok 2007)

V průběhu roku 2008 shromáždil dr. Vácha všechny potřebné dokumenty, byla provedena požadovaná měření fyzikálních podmínek depozitářů, vybavena studovna a pořádací místnost pro fungování archivu a služby veřejnosti. Po ověření všech předepsaných podmínek byl k 5. lednu 2009 archiv NTM akreditován jako specializovaný archiv pro dějiny techniky, průmyslu, obchodu a přírodních věd (zák. 499/04 Sb.). Současně od ledna 2009 byla otevřena studovna pro badatelskou veřejnost.

Výstavní akce a spolupráce na výstavách s jinými institucemi

Vzhledem k omezeným možnostem v důsledku stavební rekonstrukce nemohl archiv ani v této oblasti pracovat naplno. Přesto byla vyvezena do kulturního střediska ČR v Berlíně redukovaná kolekce fotografické výstavy Tvář průmyslové doby (březen-duben 2008). U příležitosti otevření výstavy přednesl J. Hozák přednášku o NTM.

Pro akce jiných organizací zapůjčilo NTM ze sbírek archivu 2 technické výkresy a 1 obraz na výstavu Biedermeier (Jízdárna Pražského hradu, květen - září 2008).

Fotografický materiál v elektronické podobě byl poskytnut Muzeu v Jičíně na výstavu o rakousko-uherském vojenském loďstvu (červenec, srpen).

Zápisník Josefa Resslera a několik předmětů denní potřeby z jeho osobního fondu putuje dosud s výstavou Významné osobnosti české vědy a techniky. V roce 2008 proběhla instalace v muzeích v Hlučíně a v Šumperku.

Zápůjčka Národnímu muzeu pro výstavu Republika (říjen 2008 - jaro 2009) z fondu 519 - J. Pantoflíček: Mapy předložené v roce 1919 českou delegací na mírové konferenci v Paříži; Fond 237 - F. Křížík, diplom Ceny Hanuše Karlíka udělená Fr. Křížíkovi.

Portrét hraběte Jana Nepomuka z Harrachu od F. Ženíška zapůjčen od července do října na zámek Hrádek u Nechanic a následně do Krkonošského muzea v Jilemnici. Tato zápůjčka pokračuje do roku 2009.

Spolupráce s medií

- Rozhovor Jana Hozáka pro Český rozhlas v Plzni o fotografické dokumentaci stavby dráhy Plzeň - Železná Ruda;
- Příprava podkladů pro dokumentární film o pilotce Boženě Láglerové a Janu Čermákovi pro ČT (Petr Cenker)

Vědecká, výzkumná, pedagogická a popularizační činnost

Do grantového projektu, o nějž se uchází Studio Barrandov - platforma pro záchranu a prezentaci kulturního dědictví - tzv. „norské fondy“, byla zahrnuta i část filmového materiálu NTM (formou smlouvy o partnerství - ing. Cenker).

Na výsledek výběrového řízení se dosud čeká. Žádná činnost v té souvislosti dosud neprobíhá.

Pracovníci archivu spolupracovali na publikacích ke 100 výročí založení NTM (ing. Cenker, dr. Hozák, dr. Sekyrková, Mgr. Stříteský, dr. Vácha). Texty odevzdány, průběžně pracováno na korekturách; vydání publikace z finančních důvodů opožděno, počítá se s vydáním roku 2009.

Kniha Příběh Národního technického muzea (také u příležitosti 100. výročí) vyšla v září 2008 (autor Jan Hozák);

Práce na databázi ke sbírce pamětí a vzpomínek uložených v archivu NTM a jejich výhledovému zpřístupnění na internetu pokračuje. Zatím je materiál přístupný na intranetu NTM pro pracovníky muzea (dr. Sekyrková).

Ze sbírky pamětí a vzpomínek připravila v roce 2008 dr. Sekyrková kritické vydání rukopisu Evy Lisé, Karel hrabě Chotek, nejvyšší purkrabí Království českého. Text doprovází studie editorky.

Dr. Milada Sekyrková, CSc. vyučuje historii na Fakultě humanitních studií UK; V Plzni proslovila přednášku „Ferdinand V., poslední korunovaný český král“ (pořádal Archiv m. Plzně).

Dr. Sekyrková vystoupila s referátem České technické muzeum v období protektorátu na konferenci Věda a technika v protektorátu v NTM v říjnu 2008.

Dr. Sekyrková pracovala po celý rok ve výboru Společnosti pro dějiny věd a techniky a v Národním komitétu pro dějiny věd a techniky ČR.

Dr. Jan Hozák se zúčastnil konference v rámci Zíbrtova Kostelce 2008 a přednesl referát „Výpravy do bílého ticha“ o počátcích lyžování v Čechách.

J. Hozák publikoval článek „Zázemí prvních českých aviatiků“ ve sborníku Čas rychlých kol a křídel ve sb. Zíbrtova Kostelce 2007, České Budějovice 2008, s. 120 - 128.

Práce na expozici 100 let NTM pokračovaly v průběhu celého roku (scénář, výběr exponátů, spolupráce s architektem na prostorovém rozmístění exponátů) - Jan Hozák;

V průběhu roku 2008 J. Hozák také spolupracoval na expozici a rekonstrukci muzea Františka Křižíka v Plánici. Akce bude pokračovat i v roce 2009.

Pracovníci archivu průběžně přispívají a poskytují obrazový materiál do interního časopisu NTM - Reburber.

Projekt „Zaplavené fotografie“ - Letecký archiv NTM - spolupráce archivu (P. Cenker) a oddělení DVT. Těžiště úkolu spočívá v elektronické rekonstrukci zachráněných skleněných negativů a shrnující studii.

Dr. Vácha spolupracoval s Biografickým slovníkem českých zemí AV ČR, pokračoval v redakční práci na edici tzv. Velkého slovníku československých techniků, průkopníků, badatelů, vynálezců a zlepšovatelů.

V roce 2008 pokračovaly také práce na zdokonalení internetové prezentace archivu (koordinátor za oddělení dr. Vácha).

Dne 27. března 2009

PhDr. Jan Hozák,
vedoucí archivu NTM